

Inhoud

Albanië

- ▶ Doorkruis het mysterieuze hoogland tussen Valbonë en Theth
- ▶ Dwaal over de eeuwenoude citadel van Krujë en de Kaap van Rodon
- ▶ Daal af in het brein van oud-dictator Hoxha in Tirana's Bunk'Art
- ▶ Volg het overwoekerde keienpad van de historische Via Egnatia
- ▶ Ervaar het werelderfgoed van Gjirokastër, Butrint en Voskopojë
- ▶ Laat je culinair verrassen bij Mrizi i Zanave, Huqi en Gjepali

- 7 Kaarten en plattegronden
- 9 Woord vooraf
- 1 11 Albanië en de Albanen**
 - 12 Landschap
 - 13 Klimaat
 - 15 Flora en fauna
 - 17 Bevolking
 - 18 Taal
 - 20 Onderwijs
 - 21 Religie
 - 25 Gebruiken
 - 29 De staat van het land
 - 33 Bestuur en politiek
- 2 37 Europa's strijdtoneel**
 - 38 De Illyriërs
 - 38 De Romeinen en Byzantijnen
 - 40 Onder Ottomaans bewind
 - 43 De strijd om onafhankelijkheid
 - 45 Ahmed Bey Zog en Wereldoorlog II
 - 46 Onder de communisten
 - 50 De hoopvolle jaren 90
 - 51 Op naar het EU-lidmaatschap
- 3 53 Kunst en cultuur**
 - 54 Literatuur
 - 56 Film
 - 57 Beeldende kunst
 - 59 Architectuur
 - 60 Muziek
 - 62 Eten en drinken
- 4 65 Tirana**
 - 66 Oriëntatie
 - 67 Aan het Skanderbegplein
 - 75 Verder weg van het plein
 - 82 Praktische informatie
- 5 87 Rondom Tirana**
 - 88 Krujë
 - 92 Dajt
 - 94 Bunk'Art 1
 - 96 Petrelë
 - 97 Elbasan
 - 101 Durrës
 - 106 De Kaap van Rodon
 - 108 Praktische informatie
- 6 113 Het noorden**
 - 114 Tussen Tirana en Shkodër
 - 118 Shkodër
 - 126 Rondom Shkodër
 - 128 Naar de noordelijkste punt
 - 130 Het mysterie van Theth
 - 138 Van Shkodër naar het oosten
 - 142 Valbonë
 - 143 Tussen Valbonë en Kukës
 - 143 Kukës
 - 149 Tussen Kukës en Peshkopi
 - 149 Peshkopi
 - 153 Van Peshkopi naar Tirana
 - 157 Historisch Mirditë
 - 160 Praktische informatie

Kaarten en plattegronden

7 169 Het zuidoosten

- 170 Van Elbasan naar het Meer van Ohrid
- 176 Aan de zuidkant van het meer
- 181 Korçë
- 189 Rondom Korçë
- 195 Van Korçë naar het noordwesten
- 196 Van Korçë naar het zuiden
- 199 Përmet
- 201 Praktische informatie

8 207 Het zuidwesten

- 208 Divjakë-Karavasta
- 211 Berat
- 219 De kustvlakte met echo's uit de oudheid
- 225 Vlorë

- 231 De Albanese Riviera
- 236 Sarandë
- 238 Butrint
- 241 Van Butrint naar Gjirokastër
- 245 Gjirokastër
- 253 Tepelenë
- 255 Praktische informatie

i 262 Algemene informatie

r 275 Register

- 8 Overzicht Albanië
- 14 De stilste stranden
- 22 Nationale parken
- 66 Tirana
- 100 Durrës

- 102 Via Egnatia
- 119 Shkodër
- 180 Korçë
- 212 Berat

Woord vooraf

Albanië zit in de lift als vakantie-land, en niet zonder reden. Het is het grondgebied van een van de oudste culturen van Europa. Met een heerlijke kustlijn, bergen van een magnifieke schoonheid en een bevolking waarvan de openheid, zeker gelet op de geschiedenis, werkelijk verbluffend is. Die geschiedenis is er een van belegering, strijd en overheersing. De Romeinen, de Venetianen, de Ottomanen... allen hebben hun sporen nagelaten in het land van de Illyriërs. Ook recent. Van het paranoïde regime van Enver Hoxha dat al bijna 30 jaar ten einde is, zijn die sporen op veel plaatsen nog verbijsterend zichtbaar. In bunkers, tot ruïne vervallen fabrieken, sinds lang verlaten hotels. En in het hart van de mensen.

Of het Albanië lukt het geplaagde verleden van zich af te schudden en zijn weg te vinden in het doolhof van oude en nieuwe krachten? Zeker is dat het verleden en de rauwe randjes diepte geven, ook aan je beleving als toerist. Je kunt in Albanië twee weken aan het strand gaan zitten en je prima vermaken. Je kunt ook zes weken rondtrekken zonder je één dag te vervelen. Naarmate je meer ziet, besef je meer hoe weinig je weet. Er is veel ongebaand en ongezien in dit Balkanland aan zee, veel te ontdekken. Voor historici, cultuurliefhebbers en archeologen. Maar ook voor wandelaars, fietsers, watersporters en andere avonturiers. Bijna nergens heb je zoveel ruimte en vrijheid. De grotere wegen zijn over het algemeen goed begaanbaar, het openbaar vervoer brengt je voor weinig geld bijna overal, in elke stad vind je uitstekende accommodaties, en het voornaamste: iedereen zal je helpen. Je zult met open armen ontvangen worden.

Yvonne van Osch

Albanië en de Albanezen

Maletë me gurë,
fusha me bar shumë,
aratë me grurë,
më tutje një lumë.

Zo begint het beroemde gedicht 'Fshati Im' (Mijn dorp) van Andon Zako Çajupi (1866-1930), een van de dichters uit de Albanese Renaissance. Een ode aan de bergen en de rotsen, de weelderige bloemenweiden, het water van de rivier die zich ongetemd door de laagvlakte kronkelt, velden vol koren en mais, koel water uit de bron en de vrouwen...

Het gedicht markeert de periode waarin een hernieuwd nationaal Albanees bewustzijn opbloeide, onder andere in de kunst. Toch is de nationale trots al zo oud als Albanië zelf, hoe hartgrondig de Albanezen het lot van hun land ook mogen vervloeken. Kom niet aan Albanië, want dan kom je aan hen.

< Een groepje oudere dames in Durrës.

LANDSCHAP

Albanië heeft een landschap van bergen, bossen, wetlands, meren en stranden. Het is deel van het Balkanschiereiland, zoals het gebied in oostelijk Europa tussen grofweg Bulgarije en Griekenland wordt genoemd, en ligt in de omklemming van Montenegro in het noorden, Kosovo en Noord-Macedonië in het oosten, Griekenland in het zuiden en de Ionische en Adriatische Zee in het westen. Ook Italië is een naaste buur. Op het smalste punt, bij de Straat van Otranto, is het maar 72 km tot de hak van de laars van Italië.

Met bijna 29.000 km² is Albanië net iets kleiner dan België, maar er wonen 2,9 miljoen mensen, tegenover 11,5 miljoen in België, een enorm verschil. De leegheid zal dan ook een van de eerste dingen zijn die je op zullen vallen. Na de Tweede Wereldoorlog is de bevolking weliswaar bijna verdriedubbeld, maar sinds 1991 heeft Albanië vooral leegloop gekend.

Gemiddeld ligt Albanië 708 m boven de zeespiegel. De hoogste piek is die van de Korabi, op 2751 m, niet ver van de Noord-Macedonische grens vlak bij Peshkopi. De heuvels en bergen zijn grillig, steil soms, gespleten, gescheurd en hier en daar zo goed als ontoegankelijk. Afrikaanse en de Euraziatische tektonische platen (stukken aardkorst) botsten hier tussen de 50 en 100 miljoen jaar geleden met een onhoudbare oerkracht in slow motion op elkaar. Het overgangsvlak zorgt voor regelmatige schokken. Zeer recent, eind november 2019, vond zelfs een van de zwaarste aardbevingen sinds decennia plaats, in het kustgebied ten noordwesten van Tirana. De aardbeving van 6,4 op de schaal van Richter kostte 51 mensen het leven en maakte circa 10.000 Albanezen dakloos. Onder andere Turkije en de EU hielpen bij de wederopbouw van de zwaar getroffen plaatsen Durrës, Thumanë en Laç.

Kust en water

Naast de prachtige berggebieden bepalen kust en water een belangrijk deel van wat Albanië voor toeristen aantrekkelijk maakt. De kust heeft een lengte van 362 km en is zeer gevarieerd. Van kilometerslange zandstranden zoals bij Velipojë en Shëngjin in het noorden tot de fijne grind- en rotsbaaitjes net onder Vlorë en trendy strandresorts nog wat verder naar het zuiden. Waar de moerassige kustvlaktes tot de zee reiken, zijn de rotswanden soms hoog en steil, zoals bij de magnifieke Kaap van Rodon (zie p. 14 voor een overzicht). Bijna 5% van de Albanese oppervlakte bestaat uit water. Smeltwater uit de bergen zorgt in het voorjaar regelmatig voor overstromingen in de lagere gebieden. Grote meren zijn het Meer van Shkodër in het noorden en het Meer van Ohrid in het zuidoosten. Belangrijke rivieren zijn de Drin, de Mat, de Shkumbin, de Vjosë en de Seman. De meeste zijn door een sterk wisselende watertoevoer onbevaarbaar, behalve op de plaatsen waar dammen zijn aangelegd, zoals bij het Komanmeer, een stuwmeer van de Drin. Op bepaalde

Klif bij de Kaap van Rodon, waar oeverzwaluwen hun nesten maken.

stukken van de Osum, de Shkumbin, de Vjosë en de Zwarte Drin wordt ook wel aan kajakken en raften gedaan.

KLIMAAT

Albanië heeft een mediterraan klimaat, hoewel het weer in de bergen ruig kan zijn. De zomers zijn overal lang en warm. Vooral juli en augustus kunnen zo genadeloos heet zijn dat elke beweging je te veel is en het asfalt aan je banden plakt. De kustgebieden kennen tot wel 300 dagen zonneschijn per jaar en het zeewater is zeker tot oktober warm genoeg om in te zwemmen. Vooral aan het eind van de zomer ontlaaft de hitte zich soms in furieuze regen- en onweersbuien, waarbij de temperatuur in korte tijd met wel 10 °C kan zakken. In de lage kustgebieden zijn de winters mild en nat, soms met perioden van vorst en sneeuw, maar zelden heel koud. Dit is anders in de bergen. Daar kan het kwik zakken tot meer dan 20 graden onder nul. Boven de 1000 tot 1500 m is sneeuw normaal tussen oktober en april. Vooral op de noordelijke hellingen blijven dikke pakken vrij lang liggen. Veel gebieden zouden fantastisch zijn voor wintersport, als de infrastructuur ernaar was, maar de enige twee plaatsen waar op dit moment serieus geskied wordt zijn Pukë, in een uitgedund berggebied tussen Shkodër en Kukës, en Dardhë, een mooi plaatsje bij Korçë, waar de elite in de jaren 20 al op de latten stond. Het winterse sneeuwdek ten spijt zijn overigens ook in Albanië de gevolgen van opwarming waarneembaar in het slinken van de permafrost.

DE STILSTE STRANDEN VAN ALBANIË

Welke stranden vind je waar? Voor een plek tussen afgetrainde fitboys kun je langs de hele Riviëra daar terecht waar het asfalt of je eigen hotel je heen leidt. Maar er zijn ook minder betreden stranden. Hier volgen de twaalf stilste boven de Riviëra, van noord naar zuid:

- 1 **Rana e Redhun**, oftewel Geworpen Zand, interessante zandduinen en mooi strand tussen Shëngjin en Velipojë. Hoe verder naar het westen, hoe stiller het wordt.
- 2 **Tale**, tussen de zee en het moerasgebied van Kunë-Vain-Tale, ten zuiden van Lezhë, lang zandstrand met bescheiden voorzieningen.
- 3 **Kaap van Rodon**, aan het eind van de weg, die in 2020 gerestaureerd werd, voorbij het schilderachtige Sint-Antoniuskerkje. Het strand loopt door tot vlak bij het kasteel in de punt.
- 4 **SH49**, een naamloos strand aan het einde van de SH49 net onder het reservaat van Rrushkull, voorbij Qerret en de camperplaats. Een mooi zandstrand met een paar charmante restaurantjes.
- 5 **Portez**, 15 km ten noorden van Durrës aan de zuidkant van de Kaap van Pallës. Een geheimtip van de lokale bevolking, schoon strand met kleinschalige voorzieningen, ondiep water.
- 6 **Playa del Este Karpen**, 15 km ten zuiden van Durrës, een doorgaans stille en ruime plek. Neem de afslag van de SH4 voorbij Golem naar Qerret en ga over het water rechtsaf.
- 7 **Plazhi i Gjeneralit**, bij het puntje 30 km ten zuiden van Durrës,

De stilste stranden

langs een avontuurlijke weg door het bos. Fijn zand met rieten parasols, goede voorzieningen en strak uitzicht.

- 8 **Divjakë**, op de landstrook tussen zee en meer, in beschermd natuurgebied dat ternauwernood van het massatoerisme werd gered, met enorme zandmassa's waar je nauwelijks iemand ziet.
- 9 **Darzez**, ten westen van Fier, een ruig en stil strand met een aantal voorzieningen. Ga vanaf de SH94 via Fushë 10 km over een niet optimale weg.
- 10 **Narta**, op de landtong van Zvernec, lang strand met fijn zand en ondiep water, niet superstil, maar fijn voor kinderen.
- 11 **Karaburun**, het schiereiland bij Vlorë, alleen bereikbaar te voet of per boot. Sensationele baaien met grotten en rijke onderwaterwereld, zoals Grama, Shanpovel en Dafina Bay.

De rustigste stranden aan de Albanese Riviëra anno 2020 waren Gjiçë en Jalë bij Vuno, Potam bij Himarë, Borsh, Bunec bij Piqueras, Lukovë, Coco bij Sarandë, Pema e Thatë bij Ksamil en Mango bij Butrint. In de regel geldt: hoe moeilijker het is om er te komen, hoe groter je kans op de perfecte strandidylle. Informeer zo mogelijk van tevoren of de weg te doen is.

Het strand van Gjiçë.

FLORA EN FAUNA

Albanië in het voorjaar is de droom van elke bloemenfan. De schattingen van het aantal inheemse soorten overtreffen de 3000. Steenbreek, huislook, wilde anjers, sedum, lelies, een lawine van wilde orchideeën, geraniums, campanula, lathyrus en ga zo maar door. Langs de Albanese Riviëra zul je bedwelmd raken door de geur van de maquis, een doornachtig struikgewas dat overal in het Middellandse Zeegebied voorkomt, tussen verschillende soorten tijm, munt, lavendel, salie en rozemarijn. Het zoeken van kruiden is populair in heel Albanië. Soorten als kamille, sint-janskruid, bernagie,

Albanië verwijst graag naar het maritiem verleden van de Illyriërs.

DE ILLYRIËRS

De Illyriërs waren toonaangevend in het ruige land aan zee van circa 1200 tot 150 v.Chr. Ze vormden een verzameling van stammen in het westen van de Balkan, met een gezamenlijke cultuur en een taal die op geen enkele andere leek. De Illyriërs bouwden met muren omgeven steden, sloegen hun eigen munten en maakten sieraden van zilver en koper. Op de Adriatische Zee waren ze berucht om hun piraterij. Ze kwamen letterlijk in aanvaring met de Romeinen, die hun bondgenoot Griekenland verdedigden.

Koningin Teuta van de Illyrische stam van de Ardiaei wilde schikken, en zo kwam het dat de Romeinen voet op de Balkan zetten.

In het gebied van de Ardiaei begon de epische zegetocht van de Romeinen. Volgens de Griekse geschiedschrijver Strabo, die leefde in de tijd van Christus, dreven zij de Ardiaei terug het binnenland in en dwongen ze hen daar het land te bebouwen. 'Maar het land is ruig en arm,' schreef hij, 'en niet geschikt voor een boerenbevolking, en daardoor is de stam nu volledig geruïneerd en bijna helemaal weggevaagd. Dat is ook wat de rest van de volkeren in dat deel van de wereld overkwam. Voor hen die het sterkst waren in eerdere tijden, volgde vernedering en vernietiging, zoals onder de Galaten, de Boii, en de Scordistae, en onder de Illyriërs, de Autariatae, de Ardiaei en de Dardanii, en onder de Thraciërs, de Triballi. Ze werden eerst door onderlinge oorlog verzwakt, daarna door de Macedoniërs en later nog door de Romeinen.' Een pakkend verhaal, waarin het drama van de vroegste culturen is samengevat.

DE ROMEINEN EN BYZANTIJNEN

De Romeinen beheersten het gebied dat nu Albanië heet vanaf ongeveer 150 v.Chr. Ze noemden het de provincie Illyricum. Met de aanleg van verharde wegen gaven ze de handel een sterke impuls, en ook hun kennis bracht welvaart en bloei. In grote steden werden academies gesticht, die latere beroemdheden hebben voortgebracht. Zo studeerde Octavianus, de eerste keizer van het Romeinse Rijk, in Apollonia, aan de monding van de Vjosë. Rond het jaar 150, onder keizer Trajanus, strekte het Romeinse Rijk zich uit over het hele gebied rond de Middellandse Zee en naar boven tot halverwege Nederland. Daarna begon de langzame val in een opeenvolging van oorlogen en twisten.

De oudste kerk van Berat kreeg haar naam Mary Vllaherna na de overwinning op de Angevijnen.

Illyrië in het nauw

In 395 n.Chr. werd het kwijnende rijk van de Romeinen, dat in 120 provincies verdeeld was, aan vier bestuurders toegewezen, de tetrarchen. Illyricum kwam onder het bestuur van Constantinopel, het latere Istanboel. Toen het West-Romeinse Rijk viel, in de 5de eeuw, bleef het Oost-Romeinse ofwel het Byzantijnse Rijk bestaan. Illyricum werd een provincie van dit rijk. Het was het begin van nieuwe oorlogen, invasies en verwoestingen. De Visigoten kwamen, de Ostrogoten. In de 10de eeuw veroverde Bulgarije grote delen van de Balkan tot halverwege wat nu Albanië is en in 1018 zetten de Noormannen voet aan land om plunderend naar het noorden te trekken. De Byzantijnse keizer in nood sloot een verbond met de Venetianen, die hem hielpen het grootste deel van de Balkan terug te veroveren. Maar bij de vierde kruistocht viel Constantinopel. De nekslag voor het Byzantijnse Rijk. Het was het begin van de 13de eeuw. Rivaliserende staten bleven strijden om de heerschappij, en Illyrië, op de route van veroveraars, bleef het toneel van die strijd. In 1281 versloeg het Byzantijnse bevrijdingsleger in ballingschap de 8000 Angevijnen die de citadel van Berat probeerden in te nemen en kwam het land opnieuw in Byzantijnse handen. De Angevijnen kwamen terug en veroverden Durrës in 1307. In 1343 rukte van Servische zijde koning Stefan Dušan op wat leidde tot de inname van Vlorë en Berat. Het land stond in brand.

Streetart in Tirana van Franko Dine.

dorpsgezichten, landschappen en portretten. Vangjush Mio was in 1920 de eerste die een persoonlijke expositie hield van zijn werk. Het duurde daarna nog meer dan tien jaar voor in Tirana de eerste kunstopleiding werd opgericht.

Socialistisch realisme

Zoals in de literatuur heeft het communisme ook in de schilderkunst voor een drastische omwenteling in sfeer en thematiek gezorgd. Alomtegenwoordig werden de beelden van een blakend proletariaat en andere voorgeschreven sjablonen van het socialistisch realisme. Veel

kunstenaars trokken zich vanwege de dwang verbitterd terug uit het publieke leven. Degenen die al te opzichtig naar artistieke vrijheid streefden werden gevangengezet of naar strafkampen afgevoerd. Van hun werk is weinig meer over. Wel van het werk dat langs het ravijn van de ongenade ging, met subtiele signalen van kwaadheid en cynisme in een zee van blijheid en kleur. Je ziet hier intrigerende voorbeelden van in de Nationale Kunstgalerie in Tirana.

Moderne kunst

Tot de bekende beeldend kunstenaars van nu behoren Ledia Kostandini, Armando Lulaj, Gezim Meta, Adrian Paci, Anri Sala en Agim Sula. In hun werk zijn vaak verwijzingen te zien naar een verleden van migratie en de betekenis van 'thuis' zijn. Een van de schilderijen van Agim Sula waarop een man in regenjas zoekend door een mistige wereld loopt met een koffer waar de bodem uit gevallen is, spreekt boekdelen.

Hoe geef je het verleden een plaats in het heden? De in Italië gevestigde Adrian Paci maakte onder andere een live-installatie van een rij mensen op een vliegtuigtrap die leidt naar niets. Ook in een video met een splitscreen waarop zijn dochter in Italië en familie in Albanië tegelijkertijd een Albanees lied zingen, is het verlangen en de pijn vanwege het gescheiden zijn voelbaar.

Albanese kunstenaars in Nederland zijn onder anderen beeldhouwer en portretschilder Eduart Baçe, die een schitterende serie over vluchtelingen maakte.

Graffiti

Sinds Edi Rama in zijn tijd als burgemeester het initiatief nam om verschillende wijken vol deprimerende *commieblocks* op te vrolijken met dikke lagen verf in felle kleuren, worden ook de gigantische blinde muren aan zijanten

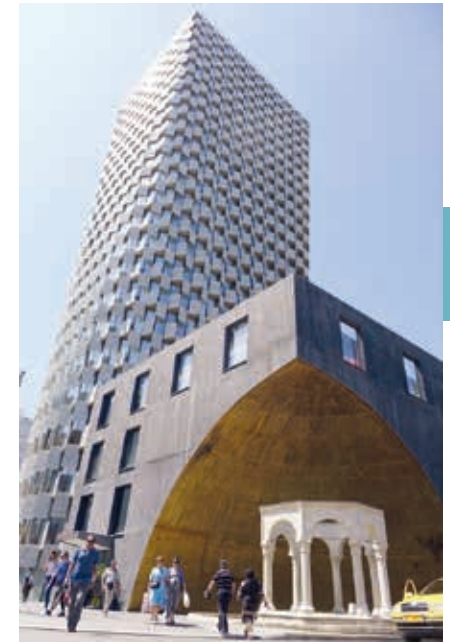
van flats steeds vaker gebruikt als schilderdoek voor een idealistische boodschap of gewoon iets leuks. Gezichten, dieren, bloemen, patronen en beelden, het belangrijkste voorschrift lijkt kleur, hoewel in de donkerste hoeken ook protesten tegen armoede en consumptiedrang te zien zijn. In de Albanese hoofdstad werd eind 2017 de eerste officiële stadsgraffitiartist aangesteld, de toen 24-jarige Franko Dine uit Vlorë. Een half jaar later kreeg Tirana zijn eerste MurAL Fest.

ARCHITECTUUR

Een rijke volkscultuur, Byzantijnse tradities en 500 jaar islam hebben vele fascinerende schatten achtergelaten in de vorm van kerken, moskeeën, kloosters, kastelen, amfitheaters, bruggen, vestingen en huizen. De communisten wensten echter af te rekenen met alles dat naar traditie zweemde. Tijdens de periode van atheïsme, afgekondigd in 1967, werden kerken getransformeerd tot sporthal, warenhuis of stal en was er voor veel eeuwenoude iconen, boeken en manuscripten geen ander lot dan te worden vernietigd of weg te roeten in kelders. Het is moeilijk je een beeld te vormen van het verlies hierdoor voor de identiteit, cultuur en artistieke moraal van het land, al zijn veel niet-vernieelde kerken en moskeeën weer in ere hersteld, ruïnes gestut en kastelen gerenoveerd. Een deel van de luister zit in wat er niet meer is.

Torens

De jaren 90 hebben voor de architectuur net als voor andere domeinen een nieuwe tijd ingeluid. Massieve, grijze woonfabrieken maakten plaats voor lichtere appartementencomplexen en de brede wegen, geschikt voor grootse militaire parades, werden deels volgebouwd met huizen, kantoren en kiosken. Dit gebeurde echter in een wat haastig en visieloos enthousiasme, dat veel steden later is opgebroken. In 2014 is een grootscheeps programma gelanceerd om belangrijke plaatsen een nieuwe status en uitstraling te geven met de nadruk op kleurige, mediterraan ogende façades en een goede verkeersdoorstroming. Hoewel in dit opzicht veel is gebeurd, is Albanië zeker nog geen architectuurparadijs.

De TID-toren van het Plaza Hotel in Tirana, met een uitsparing voor de tombe van Pasja Kaplan Toptani.

Tirana

Getimmer, getoeter, gebreek. Hoeden, pakken, bloemetjesjurken, hoge hakken. Instortende huizen waar elektriciteitsdraad als ongekamd haar naar beneden hangt, met iets verderop de skyline van de toekomst... op weinig plaatsen zul je zoveel contrast en beweging tegelijk zien als in Tirana. De hoofdstad is in transitie en je zult het weten ook. Overal liggen bouwputten open, worden steigers gebouwd en materialen aangesleept. Aan de metamorfose wordt dag en nacht gewerkt. Het is de nieuwe tijd die het ingeeft, maar ook een op vooruitgang gerichte politiek, waarvoor premier Rama met de verfkwast het startschot gaf in zijn tijd als burgemeester. Veel kleur van het onstane patchwork van tinten en motieven is verdwenen, maar de geest is gebleven. Een sfeer van opbouw overheerst.

< De centrale, overdekte markt van Tirana.

Tirana

ORIËNTATIE

De meeste mensen die Albanië bezoeken, zullen met het vliegtuig komen (zie hiervoor het hoofdstuk Algemene informatie achter in dit boek). Je landt op de internationale luchthaven zo'n 20 km ten noordwesten van de hoofdstad bij het plaatsje Rinas. De officiële naam van het vliegveld

is Nënë Terezas (Moeder Teresa) maar vaker wordt het gewoon Rinas genoemd.

Zowel in de douane- als in de aankomsthal vind je geldautomaten. Als je na de bagageclaim de deur door komt, zie je meteen links een aantal eenpersoons kiosken waar je een auto kunt huren. *Meet and greet* wordt de transactie door sommige verhuurders genoemd, veel gedoe met papieren heb je er niet. De auto's staan op de parkeerplaats, direct in het zicht. Autorijden in Albanië is een attractie op zich. Je moet niet bang zijn voor kuilen, overstekende mensen en dieren of brutaal rijgedrag. Albanen rijden zoals wij fietsen: intuïtief en assertief. Zolang je ontspannen meegaat in de flow, gaat het bijna vanzelf. Kijk voor informatie over verhuur bij de praktische informatie achter in dit hoofdstuk.

Taxi's vind je als je rechtdoor de hal uit loopt. Een taxirit van het vliegveld naar Tirana kost standaard 2500 lek. Er gaat ook een bus. De laatste bus van Rinas naar Tirana gaat om 19.25 uur. Het kaartje koop je in de bus zelf, voor 250 lek, nog geen 2 euro.

Brede boulevards

Tirana, het politieke en economische hart van Albanië, is ontstaan aan het einde van de 17de eeuw, maar kwam pas tot ontwikkeling nadat de stad in 1920 als hoofdstad aangewezen werd. De Italianen, die het land in de Eerste Wereldoorlog hadden bezet, introduceerden een westerse architectuur, te beginnen bij het grote Skanderbegplein. Onder andere de Nationale Bank en het gemeentehuis zijn gebouwd in wat heet de fascistische stijl, strak en symmetrisch, met een hint naar de klassieke Romeinse tijd. Bij de aanleg van straten werd rekening gehouden met flink marcheren en een groot publiek. Nu nog steeds wordt de plattegrond van Tirana door ruime boulevards gedomineerd. Tirana is geen miljoenenstad; het stedelijk gebied telt ruim 600.000 inwoners, vergelijkbaar met Rotterdam. Maar het is wel een interessante stad.

AAN HET SKANDERBEGPLEIN

Op het centrale plein van Tirana lijken alle wegen van het land zo'n beetje samen te komen. Een passend eerbetoon aan de naamgever, Skanderbeg, de mythische strijder die met de bundeling van het verzet tegen de Ottomanen het Albanese volk bij elkaar bracht en daarom wordt gezien als de vader des vaderlands. Vanuit het midden van het plein kijkt hij toe vanaf zijn bronzen paard. Vóór hem de licht bollende vlakke van marmeren platen die bij de restauratie van 2017 uit alle steden van het land verzameld werden, achter hem het jonge groen en de wegen naar het zuiden.

Het Nationaal Historisch Museum.

Noordkant

Het Skanderbegplein is een mooi vertrekpunt voor een wandeltoer. Aan de noordkant, in de Rruga Ded Gio Luli 4, is een klein toeristenbureau dat plattegrondjes verstrekt. Je zou kunnen beginnen bij het prestigieuze **Tirana International Hotel**, gebouwd in de Sovjettijd en in 2001 door Italiaanse ontwerpers gerenoveerd. Bij helder weer heb je vanaf de hoogste verdiepingen een geweldig uitzicht over de stad. Er is geen officieel uitkijkpunt, maar als je 's morgens gaat, tref je misschien een schoonmaker die je even in een kamer laat. Ook aan de noordkant, en niet te missen, is het **Nationaal Historisch Museum**, herkenbaar aan het reusachtige veelkleurige mozaïek boven de ingang. Het mozaïek toont Albanese strijders door de eeuwen heen en geldt als een van de meest sprekende voorbeelden van triomfalistische kunst. De benedenverdieping is gewijd aan de oertijd van Albanië. Je ziet hier onder andere een indrukwekkende grafzuil van drie op elkaar staande bewerkte stukken steen, en een grote maquette geeft een idee van het leven van de eerste holbewoners in dit gebied zo'n 250.000 jaar geleden.

Op de eerste verdieping vind je de iconengalerij, elegant maar duister, en het paviljoen gewijd aan de communistische terreur. Jammer dat de Engelse uitleg het hier af laat weten, maar sommige beelden spreken voor zich. Zoals de broek van de gevangengenomen Gjon Vatnikaj, een broek van 100 stukjes textiel met hoofdhaar bij elkaar gehouden.

- **NATIONAAL HISTORISCH MUSEUM.** Geopend: mei–5 okt. dag. 9–19, 15 okt.–maart di.–za. 10–17, zo. 9–14 uur.

Het in 2017 opgeknapte Skanderbegplein, met uitzicht op de 4Evergreen-toren in aanbouw.

Oostkant

Aan de oostkant van het plein strekt zich over een lengte van zeker 100 m in serieus en strak beton het **Cultuurpaleis** uit, dat na restauratie in 2020 weer open ging. Hierin bevinden zich onder andere het Nationaal Theater voor Opera en Ballet, de Nationale Bibliotheek en de ook in Engelse boeken goed gesorteerde boekhandel Libraria Adrion.

Ook in het oosten ligt de **Et'hem Bey-moskee** met direct daarnaast de 35 m hoge klokkentoren en een klein etnografisch museum. De moskee, gebouwd in de late 18de eeuw, is een van de zeldzame bouwwerken uit de Ottomaanse tijd die nog in Tirana te vinden zijn. De moskee raakte beschadigd bij het verdrijven van de Duitse bezetters in 1944, maar werd gerestaureerd en bleef ook tijdens periode van het atheïsme (zie p. 25) gespaard vanwege de status van nationaal monument. De politie greep niet in toen hier in 1991 ondanks het verbod van de communistische overheid en met steun van meer dan 10.000 sympathisanten op het plein een eerste gebedsdienst werd gehouden. Het protest en de provocatie markeerden de definitieve val van het communisme in Albanië.

- **CULTUURPALEIS.** Geopend: dag. 8–23 uur. Zie voor het aanbod van het Nationaal Theater voor Opera en Ballet: www.tkob.gov.al.

Aan het eind van de straat waar de moskee staat, zie je de opvallende toren van het Plaza Hotel. Niet ver daarvandaan, bij een van de hoeken, ligt de

DE BESTE KOFFIE IN TIRANA

Door het bloed van elke rechtgeaarde Albanees stroomt sterke zwarte koffie. Alice Taylor, journalist voor www.exit.al, die schrijft over haar leven in Albanië op www.balkanista.com, zet haar favoriete coffeeshops in Tirana op een rij. Van noord naar zuid zijn dat:

Interieur van Lounge 18 Grade.

Interieur van Nouvelle Vague.

> Radio Bar, ook bekend als club, lekker terras vol curiosa, beetje gek, Rruga Ismail Qemali P. 29 Ap. 1, open dag. 10-0 uur.

Boven de Lana

> Le Bon, in het noordwesten bij Sheshi Zogu i Zi, walhalla voor liefhebbers van gebak en chocolade, Rruga Dritan Hoxha, open dag.

6.30-22.30 uur.

> Noor, vlak bij het plein, aan de oostkant, oase van rust met diverse zitplekken binnen en buiten, Rruga Abdi Toptani, open dag. 7-0 uur.

> Thurje 17, iets verder naar het oosten, voor de beste fruitsmoothies en heerlijk ijs, Rruga Myrtezim Këlliçi 3/1, open ma.-za. 7-22 uur, zo. 8-22 uur.

> Bufo, ten westen van het Rinia Park, jazzy, mooi, groen buitengedeelte, binnen rustig en gezellig, Rruga Reshit Çollaku, open dag. 10-0 uur.

In Blloku

> Lounge 18 Grade, in de kleine straatjes, met planrijke tuin, koel terras en mooi gedecoreerd interieur, Rruga Njazi Demi, open dag. 6.30-23.45 uur.

> Tirana Times, koffie op het dakterras van de grote boekhandel, Rruga Andon Zako Çajupi.

> Nouvelle Vague, helder, kleurrijk en eigenzinnig, Rruga Pjetër Bogdani, open dag. 11-2 uur.

Een van de vele restaurants in de wijk Blloku.

Tirana. Hier bevinden zich de resten van een vloermozaïek uit de 3de eeuw, onder een overkapping achter een hek waar je doorheen kunt kijken. Nog enkele kilometers verder naar het westen over de Rruga e Kavajës ligt de wijk **Kombinat**, genoemd naar de stalinistisch geleide textielfabriek die hier in de communistische tijd vele honderden mensen werk bood. Je kunt de buslijn Kombinat nemen en uitstappen op het eindpunt, het plein waar de laatste resten van de fabriek worden weggewerkt en waar ondanks modder, zand, gebreek en getimmer een sfeer van industriële grandeur om de gebouwen hangt. Op een schilderij van Abdurrahim Buza in de Nationale Kunstgalerie zie je hoe het ooit was.

> **MEZURAJ MUSEUM.** Geopend: ma.-za. 9-18 uur. Rruga e Kavajës.

TOP 3: WAT JE NIET MAG MISSEN IN TIRANA

- 1 Daal af in Hoxha's huiveringwekkende brein in Bunk'Art2
- 2 Zoek de verborgen signalen van het socialistisch realisme in de Nationale Kunstgalerie
- 3 Ontdek toprestaurants en -bars in het hippe Blloku

Versiering in de oude stad van Elbasan.

ZOMERDAGFEEST

Elk jaar op 14 maart, als de officiële lente nog niet eens begonnen is, wordt in Elbasan het feest gevierd dat Dita i Verës heet, Zomerdag. Het feest komt van een heidense traditie, waarbij de muze van de bergen – de godin van de jacht, de bossen en de natuur – uit haar tempel nabij Shkumbin afdaald naar Elbasan, om het nieuwe leven een zetje te geven. Voor de inwoners van Elbasan is het de gelegenheid een keer flink uit te pakken, met concerten, kinderactiviteiten, verkleedpartijen en het verkopen van thuisgemaakt eten en drinken, zoals de typisch Elbasanese maiskoeken (*bal-lakume Elbasani*) en een lekkere raki. Een gebruik is ook dat jonge mensen in de huwbare leeftijd een *verore* dragen, een armband van twee gevlochten touwtjes in de kleuren rood en wit. Aan het einde van de dag worden de armbandjes in de takken van bomen gehangen om geluk op te vangen in de wind. Tijd voor de liefde! Het in Elbasan begonnen Zomerdagfeest wordt inmiddels ook in vele andere plaatsen gevierd. Het is een nationale feestdag.

de stad nog gezien als het centrum van de islam in Albanië. In het begin van de 20ste eeuw moet er een bijzondere mix geweest zijn van moslims, orthodoxen, Sefardische Joden en Vlachen (zie kader p. 24). Naar verluidt kwam de Britse correspondent David Bouchier in 1911 ogen tekort toen hij in Elbasan de vrolijke optocht van godsdiensten, culturen en ambachten zag.

De oude stad

De bus uit Tirana stopt niet ver van de centrale rotonde waar de Bulevardi Qemal Stafa als hoofdstraat grofweg van oost naar west doorheen gaat. Langs deze hoofdstraat ligt de zuidelijke muur van de oude stad. Binnen de muren, waar

de oude huizen elk geluidje lijken op te zuigen, bevindt zich onder andere de 15de-eeuwse **Koningsmoskee** (Xhamia e Mbretit), een van de oudste moskeeën van het land. Opvallend is de techniek van *clausonage*, het opsluiten van metselkeien in vierkantjes van baksteen, wat een typisch stijlkenmerk was van middeleeuwse orthodoxe kerken. Zo te zien lieten de Ottomanen zich door lokale tradities inspireren. Een bijzonder heiligdom is ook de **Mariakerk** een stukje verderop in een beschut hofje bij een school. De orthodoxe priester, vader Nicola, is vaak zelf aanwezig, gezeten in de verstilde zuilengalerij naast de kerk, samen met zijn vrouw. Hij geeft graag een toelichting of brengt, liever nog, wat minuten in stilte met je door. De kerk is oorspronkelijk gebouwd in 1486. Een behoorlijk aantal fresco's is nog intact. Aan de fijnzinnig bewerkte iconostase hebben 40 ambachtsslui eind 19de eeuw gedurende tien jaar gewerkt. De gaten die je in de trap naar de koepel ziet, dienden voor beluchting van de catacomben, waar vroeger de gestorven heiligen werden begraven.

Stad van ambachten

Recht tegenover de hoofdingang van de oude stad, aan de andere kant van de groenstrook, ligt het **Etnografisch Museum** van Elbasan. Een charmant museum dat veel aandacht heeft voor de industrie van de 17de eeuw. De stad had een geweldig volume aan ambachtsslui zoals zilversmeden, hoedenmakers, zeepzieders, tabaksnijders, pijpenmakers en textielbewerkers. Zij waren georganiseerd in niet minder dan 45 gildes. Het museum is liefdevol onderhouden en geeft uitgebreide informatie in het Engels.

Ook het 18de-eeuwse gebouw waarin het museum is gevestigd, heeft zijn verhaal. In dit gebouw werd in 1908 de eerste middelbare school van Albanië opgericht. Om het onderwijs vooruit te helpen werd een jaar later besloten het Latijnse alfabet te kiezen als officieel alfabet, tegen de zin van de moslimbevolking in.

➤ **ETNOGRAFISCH MUSEUM.** Geopend: ma.-vr. 9–14.30 uur. *Rruga Sul Misiri.*

Pittoresk landschap bij Shelcan. Ga je niet voor de fresco's, dan zou je voor het heerlijke uitzicht kunnen gaan.

Durrës

De fresco's van Shelcan

Mocht je gelegenheid hebben, dan zou je voor een buitengewone ervaring van religieuze kunst naar Shelcan moeten gaan, niet meer dan 10 km ten zuiden van Elbasan langs de SH88. De 14de-eeuwse **Sint-Nicolaaskerk**, genesteld in de heuvels bij een boerendorp met een geweldig uitzicht, is op wonderbaarlijke wijze aan de radicale blokwallen van de atheïstische tijd ontkomen. De muren zijn van onder tot boven bedekt met fresco's van iconenschilder Onufri, de Michelangelo van de Balkan. Reken er niet op in je eentje rond te kunnen kijken. Het oudere heertje uit het naastgelegen huis dat de deur voor je open kan doen, blijft kijken hoe mooi je het vindt. En hij wordt heel chagrijnig als je minder dan 500 lek geeft voor het bezoek. Evengoed, niet te missen. Het pad naar het kerkje is vanaf de weg niet goed te zien, dus hou het in de gaten. Als je met de bus gaat, vanaf het zuidelijke busstation, waarschuw dan de chauffeur dat je naar het kerkje wilt (*kisha*).

DURRËS

Badplaats in transitie

Er zijn waarschijnlijk weinig plaatsen in Albanië waar oude en nieuwe tijden elkaar zo doorkruisen en waar luxe en verval zo hand in hand gaan als in Durrës, het Napels van Albanië. De krakende staat van de stad kwam zeer dramatisch aan het licht bij de hevige aardbeving die het kustgebied in november 2019 trof. Tientallen huizen en gebouwen stortten in.

Aan de klassieke historie van de stad verandert dit niets. Durrës is gelegen aan de ronding van een baai die al in de 7de eeuw v.Chr. door Griekse kolonisten als haven werd gebruikt. De plaats heette toen Epidamn-Dyrrah, wat later veranderde in Dyrrachium. De Griekse nieuwkomers mengden zich met de Illyrische stam van de Taulanti, de stam waar de westelijke kustweg van het huidige Durrës naar verwijst. De latere Romeinen legden het reusachtige amfitheater aan, waarvan de resten nu het hart van de oude stad vormen. Ze verlengden de handelsroute die al bij de Illyriërs in gebruik was met de aanleg van de Via Egnatia (zie kader p. 102) vanaf de kust helemaal tot Constantinopel, het huidige Istanboel. De stad floreerde. In het Archeologisch Museum van Durrës zie je veel amfora's uit de welvarende Romeinse tijd, de grote vazen met dubbele oren waarin vloeistoffen als olie en wijn vervoerd werden. In het ruim van een schip pasten ze om en om precies in elkaar.

Durrës is nog altijd de belangrijkste havenplaats van Albanië, zowel voor personen- als voor vrachtvervoer. Het enorme terrein voor de afhandeling van het waterverkeer scheidt de oude stad van het nieuwere deel in het zuiden. Door beide delen loopt een boulevard als slagader van het stadse leven, met een mix van hotels, restaurants, kleine winkeltjes, mobiele stalletjes, huizen en verdwaalde Hoxha-bunkers. Het oogt wat onsamenvattend, conceptloos en druk en vooral in het hoogseizoen kan het er gruwelijk verlopen uitzien. Durrës aan zee is duidelijk een plaats in transitie. Ga je voor je rust, kies dan een ander strand.

Het treinstation

Als je met de bus in Durrës aankomt, vind je aan één kant van een totaal chaotisch plein een gebouw met smalle ramen dat je waarschijnlijk direct als treinstation herkent. Het is een van de weinige stations die ook nog als zodanig dienstdoen. Mocht je, bijvoorbeeld om nostalgische redenen, een trein willen nemen, dat kan! Elke ochtend vertrekken er treinen uit Durrës naar Elbasan, Librazhd, Fier, Kashar en Shkodër, en deze komen 's middags ook weer terug! Van het station ga je naar het oosten over de Rruga Doganes om naar het zuidelijke strand van Durrës te gaan met zijn lint aan hotels en restaurants. De andere kant op gaat het naar de haven, de oude stad en de westelijke stranden.

Laç

Reizend naar het noorden over de snelweg of over de oude SH39 die er al kronkelend naast loopt, is Laç een van de eerste plaatsjes die je tegenkomt na Krujë en Prezë, die in hoofdstuk 5 beschreven zijn. Op de top van een heuvel aan de oostkant van deze kleine stad bevindt zich een van de meest bezochte kerken van Albanië, de **Sint-Antoniuserkerk** (Kisha e Shna Ndout Laç, zie foto p. 3). De kerk die samen met een klooster in 1557 door de franciscanen werd gebouwd (zie kader p. 115), werd in 1967 door de communisten vernietigd maar na hun tijd hersteld. Mensen zagen het beklimmen van het lange pad naar boven als een offer waarmee zij de goedheid van de heilige Antonius aan konden roepen. Zij geloofden zo sterk in zijn wonderen, dat Laç geleidelijk is uitgegroeid tot het Lourdes van Albanië.

Bij de kerk staan een flink aantal bijgebouwen, waaronder verblijfsgebouwen, een auditorium, een restaurant en een parkeerplaats, waarvan de gigantische omvang wel iets over de potentiële toeloop zegt. Bijzonder is vooral de kleine grot, waar volgens de legende de heilige martelaar Blasius zou hebben gewoond. Aanbidders schuiven voetje voor voetje de benauwde, donkere ruimte in en steken hun hoofd in een geheimzinnige komvormige holte om wat restenergie van de kluizenaar op te vangen. In en om de grot zijn de rotsen donker en glimmend van alle aanrakingen en pogingen van mensen om stukjes steen af te breken.

De tocht te voet omhoog duurt ongeveer 1 uur vanaf de hoofdstraat. Ga door het marktstraatje, steek over en loop met een kleine zigzag verder door, dan vind je een bord. Onderweg kun je kaarsjes, drankjes en souvenirs kopen.

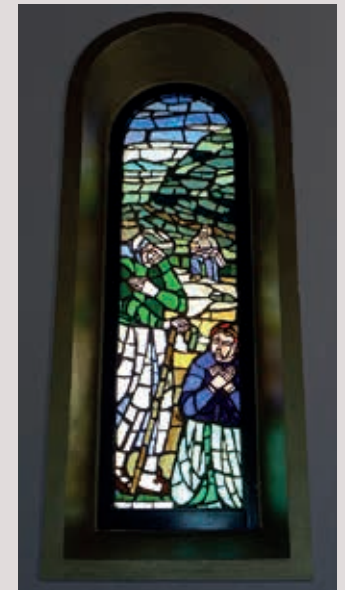
De natte kust

Ga je uit Laç vandaan naar het westen, dan kun je over de SH35 een heel stuk de zee inrijden. De weg ligt over een dijk die als een soort klapdeurtje tussen het moeras en de **lagune van Patok** lijkt te fungeren. De natheid aan weerszijden varieert met de stroming en het tij en ook de monding van de Mat net ten noorden van de lagune kan van vorm verschillen. Op de dijk zijn wat zijarmpjes met restaurants en houten huisjes op palen in het water gebouwd. Het uitzicht vanaf de dijk en de pieren is mooi.

Zoals langs de hele zompige kuststrook tussen Shkodër en Fier zijn in dit gebied netwerken van kanalen gegraven voor irrigatie van de landbouwgrond en om overstromingen tegen te gaan. Helaas kan de toevloed van smeltwater uit de bergen soms toch te groot zijn. In maart 2018 nog raakten in de buurt van Shkodër 800 mensen geïsoleerd door de hevige regenval. Voor nestelende en foeragerende vogels zijn de verlaten moerassen tegelijkertijd ideaal. Vogelaars kunnen hun hart ophalen met bijna 200 soorten vogels aan dit deel van de kust, waar de Lagune van Cekë en de **moerassen**

DE FRANCISCANEN

De franciscanen vormen een wereldwijde rooms-katholieke broederschap. De orde is gesticht door Franciscus van Assisi (1182-1226), die ervoor koos zijn leven in dienst te stellen van God en de armen (ook wel 'minderen' genoemd; in Nederland is de officiële naam de Orde van de Minderbroeders). De franciscanen kwamen tussen de 13de en de 17de eeuw vanuit Italië naar Albanië en stichtten daar met name in de arme berggebieden hun kerken, kloosters en seminaries om het volk spiritueel bij te staan, te beschermen en te verheffen. Onder de priesters en monniken waren er relatief veel uit de groep van de Arbëri, de Albanezen die rond 1500 voor de Ottomaanse overheersing naar Italië gevlucht zijn. Vooral in het noorden zijn nog enkele actieve franciscaner kloosters, zoals in Shkodër en in Laç. De kloosterlingen wonen met elkaar en zijn vaak onder de mensen. Om monnik te worden, leggen zij onder andere de gelofte af van reinheid, gehoorzaamheid en armoede. Andere katholieke ordes die Albanië heeft gekend zijn die van de benedictijnen, de dominicanen en de blasianen.

Raam met beeltenis van armen en zwakken in de hoog gelegen kerk van het franciscaner klooster in Laç.

van Vain en Kunë zich samen met het Meer van Kënallë uitstrekken tot aan de havenstad Shëngjin. Een deel hiervan, waaronder het brede strand van Talë, is tot beschermd gebied verklaard. Onder andere Albanian Trip (www.albaniantrip.com) organiseert tochten voor vogelaars.

Lezhë

De weg uit Laç naar het noorden gaat verder langs een oude fosfaatfabriek, door glooiend landschap met lapjes bouwgrond, kleine plantages, granaatappelbomen en riet, tot Lezhë, zo'n 20 km verder, een historische stad waarvan de geschiedenis teruggaat tot zeker de 8ste eeuw v.Chr. Rond 385 voor onze jaartelling werd hier een Griekse kolonie gesticht door Dionysios I van Syracuse, die een handelsroute wilde vestigen langs de Adriatische kust. Langs de heuvel ten oosten van Lezhë, dat toen Lissos heette, zijn een groot aantal goedbewaarde resten te zien van versterkingen aangelegd door de

De iconische kerk van Teth.

de Theth, met een lichte concentratie net over de brug, in Qendra (Centrum). Veel van de huizen zijn de laatste jaren tot gastenverblijven omgebouwd. In 2020 staan er daar nog steeds een stuk of 30 van, maar de chaletachtige gebouwen die tegelijkertijd verrijzen, zijn een waarschuwing dat Theth mogelijk gauw het nu zo charmante pionierstoe-risme ontgroeien zal.

Net over de brug zijn wat voorzieningen, waaronder een winkeltje. Het in 2018 gebouwde informatie-centrum maakte in 2020 een verlaten indruk, mogelijk in verband met corona. Waarschijnlijk kan men in Bujtina Polia, een stuk naar het zuiden, informatie geven. Vlak bij dit grote guesthouse vind je ook de iconische **kerk** van Theth die je op veel foto's tegen zult komen, ver-

gezeld van pittoreske hooioppers en fotogenieke hekjes, rotsvast in de grazige vlakke met zijn vierkante schip van ondoordringbare keien, een frêle dak van houten pannen en de kleine, dappere klokkentoren. Het is met recht een plaatje.

Vanaf de kerk gaat een gravelpad verder naar het zuiden. Links aan het eind daarvan staat het versterkte huis van een van Theth's vroegere inwoners, Lulash Boshi, waar tot voor kort een etnografisch museum gevestigd was. Het museum is nu gesloten wegens instortingsgevaar, alleen de schapen schuilen er nog in de koelte van het donker.

Ga je aan het eind van het pad niet links maar rechts, over een van de houten overstapjes die de met hekken gescheiden landjes van verschillende eigenaren met elkaar verbinden, dan kom je bij de **Lock-in Tower** (Kulla Ngujimit) terecht, een versterkte toren gebouwd op een rots. Dergelijke torens, die je vroeger in elk bergdorp vond, werden gebruikt om mannen te beschermen die in bloedvetes verwickeld waren geraakt (zie p. 25). Zij mochten er een week of twee blijven terwijl bemiddeld werd met de familie van degene die uit was op wraak. Hierna moesten ze ofwel een of andere belofte nakomen, vaak in de sfeer van trouwen, ofwel rennen voor hun leven. De toren van Theth is bewaard dankzij zijn beroemde bezoekers. In 2007 zijn de muren en daken met Nederlandse hulp hersteld. Op wisselende tijden

Theth is nog altijd zanderige staat. Zodra het asfalt het dorp bereikt, zo verwacht men, zal het toerisme losbarsten.

gunt een traditioneel geklede gids je een kleine rondleiding. Deze gids, Sokol Koçeku, kent een bijzonder kunstje, dat waarschijnlijk wel wordt toegepast bij live-communicatie over lange afstanden in de bergen: hij kan fluiten op elk blaadje van elke boom of struik. Informeer bij de toeristeninformatie naar openingstijden of waag het erop.

Ook bij het dorpje Nicaj meer naar het zuiden staat nog een exemplaar van een insluittoren rechttop, zij het moeizaam. De meeste torens bezweken onder de moderniseerzucht van koning Zog of door gebrek aan onderhoud. Hun keien leven in andere versterkte gebouwen en stenen wallen voort.

Wandelingen bij Theth

Vrijwel iedereen die naar Theth gaat, wil wandelen. Langs de rivier lopen twee aantrekkelijke wandelingen naar het zuiden. Het pad gaat ongeveer 10 minuten voorbij de toren over een rood bruggetje en splitst zich vervolgens in tweeën. Ga je naar rechts en blijf je de oever volgen, dan kom je bij de **kloof van Grunas**, een spectaculaire diepte die over een lengte van 2 km door uitslijting van de rivier ontstaan is. Het water springt hier wild over afgesleten rotsblokken die eruitzien als taaitaai. Loop je verder, dan kom je na zo'n 4 km bij de brug van Nderlysaj. Sla over de brug links af en volg de Rruga e Kaprrese, dan bereik je na nog enkele honderden meters de **poelen van Nderlysaj**, een plek van wonderlijke rotsformaties en ijskoud water uit ondergrondse bronnen. Omdat de diepste plekken blauw

Het zuidoosten

Fluturoj dhe shtërg' i fundit, madhështor, me shpirt të gjorë
Dyke shkuar që me-natë sipër malesh me dëborë...
Iku rënd'e i përmallshmë, dhe me sqep të ti të fortë
Zotëriut q'i la folezën i trokiti mun në portë...

Dit is de eerste strofe van het gedicht Mbarim Vjeshte (Het einde van de herfst) van Lasgush Poradeci. Het verhaalt, in het dialect van de streek, over het wegvliegen van de ooievaar, de laatste van het jaar, majesteitelijk, langs de besneeuwde toppen van de bergen, bij het krieken van de ochtend. Over hoe alles verdort en inslaapt in het barre land, tot... Al snap je de woorden niet, je voelt, met dank aan de Engelse vertaling van Robert Elsie, de sfeer van afscheid in dit gedicht, van weemoed, tederheid, verzoening, en boven alles van een groot ontzag voor de natuur. Precies de sfeer die je zou kunnen herkennen als je door dit deel van Albanië reist. Korçë is de enige grote stad, verder domineert kleinsteedse kalmte en het geheimzinnig vibreeren van verre tijden.

< De orthodoxe kathedraal van Korçë.

Het dal van de Shkumbin

Het is ongeveer 90 km over de SH3 van Elbasan naar het Meer van Ohrid. De weg volgt voor het grootste deel de rivier de Shkumbin, die in de buurt van Pogradec ontspringt en zich daarvandaan over 181 km een weg slingert naar de Adriatische Zee. De Shkumbin gaf ooit de noordelijke grens van de historische regio Epirus aan en verdeelt het huidige Albanië grofweg in noord en zuid.

Het dal van de Shkumbin is overwegend groen en biedt mooie doorkijkjes over deels ongerepte heuvels en bergen. Op de lagere hellingen zie je naast verlaten coöperaties nieuwe villa's tussen olijfbosgaarden en percelen bouwland, waar in de warme maanden de karakteristieke kegelvormige hooistapels staan. Langs de weg is hier en daar de oude spoorlijn zichtbaar. Op de meeste plaatsen is dit spoor een kerkhof voor uitgeputte locomotieven die zich in een palet van roestkleuren aan de elementen overgeven, maar op dit traject rijdt er zowaar nog een trein. Elke ochtend vertrekt de trein uit Durrës naar Librazhd, elke middag gaat hij terug.

De Shkumbin is populair bij vissers vanwege de strandjes in de beschutting van overhangende rotsen, maar vervuiling van het water en de bedding heeft vaak voor problemen gezorgd. Bij het dalen van het water worden bovengrondse boomwortels soms kerstbomen van plastic afval. De gemeente Librazhd kon het in 2017 niet langer aanzien en heeft de jeugd eropuit gestuurd om de oevers op te ruimen, een vorm van ecocorvee die ook in de communistische tijd bestond en hopelijk wordt voortgezet. Ook elders in de streek is er iets meer aandacht voor duurzame bestrijding van zwerfvuil en verantwoord gebruik van plastic en chemicaliën.

Librazhd en Përrenjas

Librazhd, aan de oever van de Shkumbin, was in die communistische tijd een belangrijk centrum voor producenten van alcoholische dranken. Tegenwoordig zie je er vooral touroperators en reisbureaus, waarschijnlijk omdat de plaats op de doorgaande route naar Noord-Macedonië en Griekenland ligt. Përrenjas, zo'n 30 km verder, is de laatste plaats langs de SH3 vóór de **pas van Thanë**, die de bergen van Jablanica in het noorden scheidt van de bergen van Mokra in het zuiden. De stad ligt op bijna 550 m hoogte in een door bergen omgeven vlakte. In dit gebied werd vroeger al ijzer en nikkel gewonnen in ondergrondse en open groeves. De communisten bouwden er grote fabrieken omheen in de jaren 60, maar de capaciteit werd nooit volledig benut. Met het verdwijnen van de staalindustrie in Elbasan zijn de fabrieken nog voor hun bloei in verval geraakt. Hier en daar zie je de skeletten nog.

De deels gereconstrueerde basiliek in Lin, met uitzicht op het Meer van Ohrid.

Lin

Voorbij de pas van Thanë zie je het Meer van Ohrid in al zijn glorie in de diepte. De afslag SH9 brengt je naar de Noord-Macedonische kant van het meer, op de SH3 blijf je aan Albanese zijde. Neem even na de haarspeldbocht waar je Hotel Kukësi ziet, de afslag SH87 om naar Lin te gaan. Het plaatsje is gebouwd langs een rotsformatie die als een bultrug het meer in steekt. Het is een leuk vissersdorp met enkele hotels en restaurants, maar vooral ook historisch van belang vanwege de resten van de **basiliek**, die er gebouwd werd in de 6de eeuw, toen het christendom nog niet zo wijdverspreid was.

De basiliek werd in de 10de eeuw verwoest door de *barbaren*, zoals de verzamelnaam luidde voor alle indringers van buiten (in dit geval waren het de Bulgaren), waarna er op de plek een kerkhof is aangelegd. De resten van de oude kerk zijn in de afgelopen decennia met hulp van Duitse archeologen blootgelegd en de muren zijn gedeeltelijk gereconstrueerd, zodat je een idee krijgt van het vroegere bouwwerk.

Van de mozaïekvloer, die het grootste deel van de kerk bedekte, kun je een klein stukje zien door het dekzeil op te lichten van de vloer van de sacristie, links. De twee pauwen symboliseren het paradijs en het eeuwige leven. De andere mozaïeken zijn zoals overal op kwetsbare sites bedekt met fijn grind en zand. Volgens informatie van de streekarcheologe Froseda Angjellari gaat het hier om natuurschetsen en beelden van dieren als bijen, vissen

De Salmon letnica op postzegelformaat.

DE OHRIDFOREL

Wat is precies die ohridforel? Er zijn eigenlijk twee soorten die wij zo noemen, de *Salmon letnica*, *koran* in het Albanees, en de *Salmon ohridanus*, *belushkë* in het Albanees. Beide zijn inheemse soorten die horen tot de familie van de zalm. De *Salmon letnica* verblijft meestal op een diepte van 60 tot 80 m en

kan als hij de kans krijgt een lengte bereiken van meer dan 70 cm. Deze vis smaakt het meest naar zeeforel.

De *Salmon ohridanus* zwemt op een diepte van 40 tot 60 m, en komt alleen naar ondiep water om te paaien. Deze vis wordt nooit groter dan circa 30 cm en smaakt meer naar zoetwaterforel. Hij leeft vooral van ongewervelde dieren die vastzitten aan de rotsen. De *Salmon ohridanus* wordt al sinds de jaren 60 gekweekt, er is onder andere een aantal kweekvijvers bij restaurants in het dorp Tushemisht aan de zuidkant van het meer.

Beide soorten worden gegrild (*koran zgare*) of gestoofd met uien en tomaten in een aardewerken schaal (*tavë korani*). Van de kop en de eitjes wordt wel soep gemaakt.

Illyrische stam die heerste in dit gebied. Hun paleis lag waarschijnlijk op de top van de heuvel, waarin de tombes uitgehouwen zijn. Twee van de ingangen worden geflankeerd door half verzonken zuilen. In de tombes zijn beeldjes gevonden en vele zogenaamde *lacrimogens*, minuscule kruikjes waarin de tranen van de overlevenden werden opgevangen om de gestorven dierbaren te vergezellen in het graf.

Het zal tot tegen 2021 niet makkelijk zijn om bij de tombes te komen. Elke middag vertrekt er wel een minibus uit Pogradec. Deze gaat langs Lin en de pas van Thanë, slaat vervolgens bij Urakë naar het zuiden af om steil te klimmen langs smalle gravelpaden tot het gehuchtje Kriçkove, waarvandaan je naar de tombes kunt lopen. Het busje keert daar echter ook weer om en gaat terug naar Pogradec, om pas de volgende dag weer omhoog te komen. Ook de weg langs Propriht waarvandaan je zou kunnen lopen, is op het moment van verschijnen van deze gids te slecht. Een bezoek is nu dus alleen mogelijk als je een taxi vindt die het aandurft erheen te gaan of als je bereid

Het Meer van Ohrid bij Pogradec.

bent de nacht in Kriçkove door te brengen. Bewoners zullen je met open armen ontvangen, maar ook dat moet je willen.

In de toekomst zal Selca gelukkig beter te bereiken zijn. Sinds 2017 wordt gewerkt aan een weg die bij het plaatsje Qukes Skënderbe de huidige SH3 verlaat om in een zo recht mogelijke lijn door de bergen naar Pogradec te gaan. Het is onduidelijk wanneer deze weg in gebruik zal worden genomen, maar het zal een moment van vreugde zijn, ook voor de inwoners van het gebied, van wie de kinderen soms meer dan een uur bezig zijn om naar school te komen, en meer dan een uur weer terug.

Korçë

Het complex wordt druk bezocht door (Nederlandse) toeristen die met de boot op dagtocht zijn uit Ohrid. De boot, die om 10 uur uit Ohrid vertrekt, vaart om 15 uur terug en komt om 16.30 uur in Ohrid aan. Je zou kunnen besluiten mee te varen en de laatste bus terug te nemen naar Sveti Naum. Deze vertrekt om 18.30 uur uit Ohrid. Je kunt bij het klooster ook een bootje huren om rond te roeien in de bronnen. Het opwellende water staat in contact met het nabijgelegen Prespameer, dat een deel van de watertoevoer aan het Meer van Ohrid verzorgt.

Dichter bij de grens, en bereikbaar vanaf het klooster van Sveti Naum via een mooi pad langs de heuvel, ligt een lieflijk orthodox kerkje gewijd aan Sveti Athanasie Veliki, met een kleine kapel en enkele verblijfplaatsen.

➤ **SVETI NAUM.** Geopend: dag, vanaf 7 uur, in juli–aug. tot 20 uur, anders tot zonsondergang.

KORÇË

Korçë is een aantrekkelijke plaats en een geweldige basis voor excursies, zeker als je in de zomer reist. De regionale hoofdstad is vanwege zijn ligging tussen de bergen op zo'n 850 m boven zeeniveau lekker koel en op korte afstand van prachtige plaatsen als Voskopojë, outdoorparadijs Dardhë en het verstilde Prespameer met het wonderlijke eilandje Mali Grad. In de wintermaanden zijn veel straten en pleinen mooi verlicht en komt de stad als centrum voor **wintersport** tot leven.

Multicultureel

Het moderne Korçë is gesticht rond 1494 met de bouw van een moskee door Iljaz Bey Mirahor, die het gebied onder de heerschappij van sultan Bayezid II veroverd had. De stad, die toen Görice heette, kwam pas na drie eeuwen echt tot bloei, nadat het nabijgelegen Voskopojë (toen Moscopole) door de troepen van Ali Pasja Tepelenë (zie kader p. 252) in 1788 onder de voet gelopen was.

De uit het rijke Voskopojë gevluchte inwoners waren voornamelijk Arvanitovlachen of Aroemenen, een bevolkingsgroep die zich vanuit andere delen van de Balkan onder andere in deze streek gevestigd had en zich met ambachten en handel een vooraanstaande positie verwierf. In Korçë leidde hun dominantie in de 19de eeuw tot verzet van moslim-Albanese intellectuelen. Uit deze oppositie, die vooral ondergronds werkte, is deels de nationalistische beweging ontstaan die Albanië naar de onafhankelijkheid heeft gevoerd. In 1887 werd onder leiding van de legendarische Frashëri-broers in Korçë de eerste openbare Albanese school voor jongens en meisjes geopend.

De Grieken bezetten Korçë na de val van de Ottomanen tijdens de Balkanoorlogen van 1912 en 1913. Zij beschouwden de orthodoxe populatie als Grieks, een zienswijze die nooit helemaal verdween. De grens zwiepte een aantal keer als een springtouw heen en weer waarna in de hectiek van de Eerste Wereldoorlog in 1916 de onafhankelijke republiek Korçë werd gesticht onder bescherming van de Fransen. Hoewel deze republiek in 1920 weer ontbonden werd, zijn nog wel wat barokke Franse invloeden zichtbaar in het straatbeeld. Het conflictrijke verleden ten spijt geldt de tegenwoordige stad als een redelijk geslaagd voorbeeld van multicultureel samenleven.

Oud en nieuw

Pal in het midden van de stad prijkt de beeldvullende **kathedraal van Korçë**, ook genoemd de Kathedraal van de Opstanding van Christus (Ringjallja e Krishtit). Het is een herstelde versie uit 1992 van de Sint-Joriskathedraal die op deze plek stond maar die in 1968 door de communisten werd verwoest. De marmeren vloer leidt langs schilderijen van heiligen, die opklimmen tot in de 32 m hoge koepel. Bij het complex horen

heringericht en tegen de heuvel op is een aantal mooie houten cabins gebouwd. Het nieuwste parapleedje van de initiatiefrijke eigenaar is een gigantische boomhut die uitziet op een steile helling met dennen. Wel naast een speelplaats, dus vooral leuk voor gezinnen met kinderen.

De grafheuvels van Kamenicë

Zoals eerder gezegd zou je heel Albanië als een archeologische goudader kunnen beschouwen. Hoeveel de bodem ook heeft prijsgegeven, de meeste verhalen zitten nog in de grond. Zoals de grafheuvels, *tumuli*, waarvan er vanaf de jaren 60 door heel Albanië steeds meer zijn ontdekt. Ze geven informatie over het leven van de vroegste bewoners van met name de riviervalleien. De tumuli die werden blootgelegd in de streek van Korçë behoren tot de oudste, en vooral die van Kamenicë zo'n 10 km ten zuiden van de stad langs de SH75 zijn van uitzonderlijk etnografisch belang. Groepen graven werden hier gevonden van in totaal 420 mensen, vergezeld van 3500 objecten zoals kleipotten, armbanden, fibula en speren. De oudste skeletten dateren uit de 12de eeuw v.Chr. (!). De doden werden begraven in een cirkelvormige kuil met een doorsnee van ongeveer 15 m waarop een heuvel van aarde kwam tot circa 3 m hoog.

Plunderingen in de jaren na 1997 gaven een impuls aan het onderzoek en de conservering van de vondsten. Bij de site werd een mooi museum gebouwd, waar een aantal vondsten is uitgesteld, met uitgebreide Engelse informatie erbij. Een vrij recente ontdekking was die van het skelet van een vrouw met een bijna voldragen baby in haar buik. Hun botten zijn in een vitrinekast tentoongesteld. Interessant is ook een schedel met een operatiegat. Sporen van genezing duiden erop dat de eigenaar van de schedel na de ingreep nog aanzienlijke tijd moet hebben geleefd. Wie denkt dat chirurgie iets van de laatste eeuwen is...

Op het terrein van de site worden regelmatig klassieke concerten gehouden. Ook wordt hier jaarlijks op 29 september de dag van cultureel erfgoed gevierd.

► *KAMENICA TUMULUS. Geopend: di.-zo. 9-19 uur. SH75 bij Kamenicë.*

Vithkuq

Even zuidelijker op de SH75 kun je afbuigen naar Vithkuq, een dorpje op een hoogte van 1230 m dat een historie kent vergelijkbaar met die van Voskopojë. Ook hier vind je verspreid in de heuvels de religieuze plaatsen die overbleven na bloei, plundering, strijd, verval, emigratie en remigratie. Organisaties voor behoud van cultureel erfgoed doen hun best om de eenzame middeleeuwse **Sint-Michaëlkerk** (Kisha Shën Mehilli) met zijn lange portico op de lijst van bedreigde kerken te krijgen en zo voor totale instorting te behoeden.

Op de berg Rungajë (1945 m) ontspringt het riviertje de Dëshnicë, dat met andere stromen de voeding voor de Osum vormt. Hier werd in 1936 de

Uitzicht vanaf de SH71 langs de Devol bij Bratilë.

eerste Albanese waterkrachtcentrale gebouwd. Interessant voor avonturiers is dat er nog steeds een weg bestaat die Voskopojë met Vithkuq verbindt. Kijk op nl.wikiloc.com (account is gratis). De weg van ongeveer 20 km met een hoogteverschil van 660 m is met offroad-auto's en mountainbikes te berijden maar ook een uitdaging voor wandelaars. Bij Vithkuq voert het pad onder andere langs het rijk gedecoreerde **Sint-Pieterklooster** (Manasteri i Shën Pjetrit), dat in 2015 met hulp van de dorpsbewoners gerestaureerd werd en waarvan de fresco's volgens sommigen niet onderdoen voor die van de Sixtijnse Kapel in Rome.

VAN KORÇË NAAR HET NOORDWESTEN

Van Korçë terug naar Elbasan kun je behalve over de comfortabele SH3, ook via de nieuwe SH71, die halverwege de weg tussen Korçë en Pogradec naar het westen gaat en de loop van de Devol volgt tot bij Gramsh en het Meer van Banjë, om daar af te buigen voor het laatste stuk naar Elbasan. De weg, die in de zomer van 2021 gereed kwam, is voor een deel net boven de oudere versie van zichzelf aangelegd – een kunststuk als je beseft dat alle materialen via deze oude en verbrokkelende levensader moesten worden aangevoerd. Behalve het werkverkeer en een enkele particuliere waaghals heeft tijdens de aanleg van de nieuwe weg ook al die tijd een bus gereden, heftig schuddend en laverend met een gemiddelde snelheid van 30 km per uur. De bus is als elektriciteit en stromend water voor de bevolking en de

Berat wordt ook wel de stad van duizend ramen genoemd.

aarde. De graven werden na herhaaldelijke plundering uitgeruimd. In de gebiedsruimte zie je beschilderde wandkasten en mooie glas-lood-ramen, het meest verrassend is het plafond van houten panelen beschilderd met groene en gouden geometrische figuren in een krans van arabesken. De tekke geldt als een van de meest elegante van zijn tijd.

Wat verscholen achter de verblijfsgebouwen ligt verder de xhelveti-tekke. In dit vierkante en opvallend stevige gebouw werden in de atheïstische tijd iconen en andere werken van religieuze kunst verstoppt. Het gebouw heeft nu het Instituut van Culturele Monumenten onder zijn dak.

Verder naar boven langs de Rruga Mihal Komneno, voorbij het Onufri Hotel, vind je vlak achter de straat in een origineel oud-Ottomaans huis het **Etnografisch Museum** van Berat. Een fijne plaats om kennis te maken met een manier van leven zoals die eeuwenlang in Albanië heeft bestaan. Vooral in de warme zomermaanden speelde zich het dagelijks leven in hoofdzaak op de veranda van de eerste verdieping af. Het hogere gedeelte daarvan was gereserveerd voor gasten, doorgaans alleen mannen. De vrouwen konden de mannen wel zien door de vensters van bewerkt hout, maar andersom ging dat niet. Zo was ook de deur naar de gastenkamer geconstrueerd om het levensgevaarlijke kruisen van blikken te voorkomen. De deur werkte als een soort strottenklepje. Ging hij open naar de kamer, dan werd het trapgat afgesloten. De maatregelen waren niet van de lucht. Bezoekende

HUILENDE DERWISJEN

Het soefisme is een stroming van de islam die minder streng is en dichter bij de mensen staat dan het soennisme en het sjiïsme. Er zijn diverse substromingen, waarvan er een heel aantal in Albanië vertegenwoordigd is. De belangrijkste is hier de orde van de bektashi. In Berat zijn ook nog de ordes van de *halveti*, de *xhelveti* en de *rufai*. De rufai-orde, die zich vanaf de 12de eeuw uit Irak via Egypte, Syrië en Turkije over de Balkan heeft verspreid, stond bekend om praktijken van zelfkastijding onder andere door het verbranden van huid, het piercen van delen van het gezicht en het eten van glas. Reden waarom de orde ook wel die van de huilende derwisjen wordt genoemd. Rituele zelfbeschadiging schijnt nog steeds te worden beoefend in Prizren in het zuiden van Kosovo. Volgens Berats stadshistoricus Marius Qytyku zijn er ook in Berat sporadisch nog samenkomsten. De tekke van de huilende derwisjen staat in de Rruga Xhamia e Sahatit dicht bij de Rruga Staver Nago ten westen van Mangalem. Verderop in dezelfde straat staat ook de Xhamia e Sahatit, de Klokmoskee. Bekender en waarschijnlijk meer tot de verbeelding sprekend zijn de dansende derwisjen van de *mevlevi-orde*, ook soefi's. Met het draaien raken de derwisjen in een trance en creëren zij een directe verbinding met het hogere.

mannen werden ook geacht hun wapens in te leveren bij het betreden van de kamer. Ze werden naar de poort vergezeld als zij het huis verlieten. Alles voor de veiligheid, je wist maar nooit.

> **ETNOGRAFISCH MUSEUM.** *Geopend: 1 mei–15 okt. dag. 9–18, ander seizoen di.–za. 9–16, zo. 9–14 uur. Tel. +355 322 322 24.*

Het nieuwere deel

De derde wijk van Berat is het nieuwere deel, dat naar het zuidoosten langs de oever van de Osum is gebouwd. Dit deel is een typische, stadse mix van winkeltjes, bedrijven, huizen en voorzieningen waar zich een al even typische niet-aflatende stroom verkeer doorheen perst. Sinds 2014 is er gelukkig ook een brede, autovrije promenade aan de groenstrook langs de rivier, de Bulevardi Republika. Hier vind je een aaneenschakeling van cafés en bars, en kun je uitgebreid getuige zijn van de rituele pantoffelparade (zie p. 151). Soms zijn er optredens of evenementen op het centrale plein Sheshi Teodor Muzaka.

Aan dat plein ligt ook het Tomorr Hotel, een hoekige constructie met aardig wat sporen van communistische folklore. De specialiteit daar is *mali i bardhë*, oftewel 'witte berg', een dessertachtig gebakje van mierzoete merengue. Verderop kom je langs een aantal overheidsgebouwen waaronder het gemeentehuis. En dan is het niet ver meer naar de paleisachtige schuimtaart die boven de stad uitsteekt. Een replica van het Amerikaanse Capitool?

Shkodër, Durrës, Librazhd nog een boemeltje sjokt. Je kunt wel naar Montenegro, Noord-Macedonië of Griekenland om daarvandaan met de bus het land in te gaan. Een fantastische dienst is nog steeds www.interrail.eu.

Reisbureaus

Albanië is een van die landen waar je nog makkelijk op de bonnefooi kunt rondreizen. In elke plaats van enige omvang vind je goede accommodatie die niet maanden vooruit is volgeboekt. Kijk op sites als www.booking.com, www.hotels.com, www.trivago.nl en www.airbnb.com. Wil je toch meer houvast vooraf, dan kun je bij een groot aantal reisbureaus terecht voor georganiseerde groepsreizen of individuele reizen op maat. In de zomer van 2021 zijn dit onder andere Eveanos (www.eveanos.nl), TUI (www.tui.nl), KrisKras (www.kriskras.be), SNP (www.snp.nl), Travelling Albania (www.travellingalbania.com), Better Places (www.betterplaces.nl), Koning Aap (www.koningaap.nl), Djoser (www.djoser.nl), Kilroy (www.kilroyworld.nl) en Albanië Reizen op maat (www.albaniereizenopmaat.nl). Een leuke niche vond Reizen voor focus (www.reizenvoorfocus.nl) dat reizen organiseert volgens het concept 's morgens schrijven, 's middags wandelen, voor mensen die bijvoorbeeld een scriptie af te maken hebben. Een

Nederlandse gids die in Albanië woont is Manon van der Loo (www.albaniatourguide.com).

REIZEN BINNEN ALBANIË

Met de auto

Autorijden in Albanië is avontuurlijk en waarschijnlijk lang niet zo moeilijk als je misschien denkt. Het vraagt behalve alertheid vooral souplesse om met een soms wat onverwacht bewegende verkeersstroom mee te gaan. Alleen in grote steden als Tirana en Durrës kan het verkeer onoverzichtelijk, vies en stressvol zijn. Bereid je wel voor op de staat van de wegen, ze kunnen vol scheuren en gaten blijken te zitten. De interregionale wegen die momenteel (deels) onbegaanbaar zijn, zijn de SH21, de SH30, de SH34, de SH36, de SH38, de SH40, de SH43, de SH72, de SH74, de SH76, de SH78 en de SH100. Kijk in het register voor de pagina's waar deze wegen beschreven staan. Voor autohuur: kijk in de praktische informatie bij Tirana.

Met de motor

Avontuurlijke motorrijders zullen zich in Albanië in een walhalla wanen. Behalve goed onderhouden achtbanen zoals langs de Albanese Riviëra zijn er overal vrijwel uitgestorven bergwegen met spectaculaire uitzichten, zoals de SH22 in het noorden of de SH36 onder Berat, die verder alleen voor 4x4-voervoer te doen zijn. Of je als motorrijder onder 4x4-voervoer

valt, is ter eigen beoordeling. Kijk op YouTube voor een idee, bijvoorbeeld van de SH36. Overigens wordt in Albanië sinds 2005 jaarlijks een rally gehouden voor offroad-auto's en -motoren. Kijk op www.rallymaniacs.com.

Met het openbaar vervoer

Wil je in contact komen met de bevolking en vrij kunnen genieten van de panorama's, dan kan het openbaar vervoer een verrassende optie zijn. Bussen en minibussen rijden vrijwel overal, ook op plekken die ongeschikt zijn voor de eigen auto, en medereizigers zijn vaak zo blij je in de bus aan te treffen, dat ze je met alles zullen helpen. Meestal vertrekken de bussen op de uitvalsweg naar de plaats van bestemming. Bij elk hoofdstuk in deze gids staan plaatsen en tijden zo veel mogelijk aangegeven, maar informeer evengoed van tevoren, ook naar de vertrektijden, als je zeker wilt zijn. Voor minder courante lijnen is er vaak maar één dienst per dag. Betalen doe je bijna altijd in de bus of het busje zelf, prijzen variëren van een vast tarief van 40 lek voor de stadsbus tot zo'n 700 lek om het halve land te doorkruisen. Charterbusjes die je ophalen van je accommodatie zijn wat duurder. Voor het stuk van Shkodër naar Theth betaal je bijvoorbeeld 1300 lek of een tientje.

Met de taxi

De taxi is een handig, maar ook veel duurder alternatief. Tarieven

beginnen vanaf ongeveer 300 lek voor een kort stukje tot 6000 lek voor een urenlange excursie. Het veiligst is van tevoren de ritprijs vast te leggen. Taxi's zijn vaak ook per dag te huren. Informeer bij verschillende aanbieders voor je een besluit neemt. Er zijn officiële gele taxi's, maar de meeste chauffeurs doen hun werk in het informele circuit, niet zelden met stokoude maar verrassend soepel verende Mercedesen. Elke barman of -vrouw zal je snel aan een informele taxi kunnen helpen.

SPORT EN RECREATIE

Fietsen

Fietsen in Albanië kan sensationeel zijn, maar is in veel gevallen ook moeizaam en/of gevaarlijk. In Tirana is een systeem van huurfietsen en een basaal fietspadennet in het leven geroepen, verder blijft het pionieren, zelfs in een fietsstad als Shkodër. De kwaliteit van de huurfietsen die veel hotels aanbieden laat eerlijk gezegd vaak zo te wensen over, dat ontspannen bedoelde uitjes soms ontaarden in regelrechte strafexpedities. Wil je heel graag fietsen in Albanië, neem dan je eigen mountainbike mee. Er zijn een behoorlijk aantal organisaties die begeleide fietstours aanbieden, al dan niet met eigen fietsen, waaronder Cycle Albania (www.cyclealbania.com), Adventure & Fun Albania (www.adventure-fun.al), Outdoor Albania (www.outdooralbania.com),